

GAYATRİ CHAKRAVORTY SPİVAK VE POSTKOLONYAL TEORİ ÜZERİNE NOTLAR

Gayatri Chakravorty Spivak and Notes on Postcolonial Theory

Arif AKBAŞ*

ÖZ

Bu makalede ünlü Hint filozofu ve entelektüeli Gayatri Chakravorty Spivak'ın yapıtları yorumlayıcı yaklaşım çerçevesinde tartışılıp incelenmiştir. Spivak, Hintli bir bilim kadını, edebiyat teorisyeni ve feminist eleştirmendir. En etkili postkolonyal entelektüellerden biri olarak kabul edilen Spivak, en çok “Madun Konuşabilir mi?” adlı makalesiyle tanınmaktadır. Spivak, postkolonyal teorinin kurucularından biri olarak kabul edilir. Çalışmaları 19. ve 20. yüzyıl edebiyatı, feminizm ve Marksizm, yapısöküm ve küreselleşmeye odaklanmaktadır. Postkolonyal teori (postkolonyalizm), sömürgeciliğin kültürel mirasının analizinden oluşan disiplinlerarası bir araştırma alanıdır. Postkolonyal teorinin başlıca temsilcileri Edward Said, Gayatri Spivak ve Homi Baba'dır. Postkolonyal teori çıkışı itibariyle post-yapısalcılıkla da yakından ilişkilidir. Spivak'ın önderliğindeki *Subaltern Çalışma Grubu* yaklaşımının geliştirilmesinde etkili olmuştur. Postkolonyal çalışmalar, 1980'li yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde, daha sonra Avrupa'da sömürgeciliğin bıraktığı kültürel mirasa tepki olarak ortaya çıkan bir araştırma alanıdır. Spivak'ın çalışmaları postmodern söylemin eleştirel yaklaşımının bir parçasıdır. Çalışmamız ülkemizde yeterince tanınmayan bir konuyu ve ismi ele almış olması itibariyle değerlidir.

Anahtar Sözcükler: Gayatri Chakravorty Spivak, postkolonyal teori, yapısöküm, küreselleşme, feminizm.

ABSTRACT

In this article, the works of the famous Indian philosopher and intellectual Gayatri Chakravorty Spivak are discussed and examined within the framework of interpretive approach. Spivak is an Indian scholar, literary theorist and feminist critic. Considered one of the most influential postcolonial intellectuals, Spivak is best known for her work in “Can the Subaltern Speak?” She is known for her article. Spivak is considered one of the founders of postcolonial theory. Her work focuses on 19th and 20th century literature, feminism and Marxism, deconstruction and globalization.

* Öğr. Gör., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Yıldızeli Meslek Yüksekokulu, Pazarlama ve Reklamcılık Bölümü, Sivas/Türkiye; Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü, Ortadoğu Sosyolojisi ve Antropolojisi Anabilim Dalı, İstanbul/Türkiye. E-posta: arifakbas@marun.edu.tr. ORCID: 0000-0002-8480-4350.

Postcolonial theory (postcolonialism) is an interdisciplinary field of research consisting of the analysis of the cultural legacy of colonialism. The main representatives of postcolonial theory are Edward Said, Gayatri Spivak and Homi Baba. Postcolonial theory is closely related to post-structuralism in terms of its origin. The Subaltern Working Group, led by Spivak, was instrumental in the development of the approach. Postcolonial studies are a field of research that emerged in the 1980s in the United States and later in Europe as a reaction to the cultural legacy left by colonialism. Spivak's works are part of the critical approach of postmodern discourse. Our study is valuable because it deals with a subject and name that is not well known in our country.

Keywords: Gayatri Chakravorty Spivak, postcolonial theory, deconstruction, globalization, feminism.

Giriş

Postkolonyalizm, 20. yüzyılın ortalarından itibaren Avrupa sömürgeciliği ve emperyalizminin tarihinin incelenmesiyle gelişen entelektüel ve politik bir harekettir. Post-yapısalcılığa atfedilir ve bir yandan eski sömürgelerin sömürgeci güçler karşısında sömürgecilikten kurtulmasına ve siyasi egemenliğine dayanan bir “diyalektik kavram”ı tanımlar. Postkolonyalist teori oluşumu, diğer alanların yanı sıra coğrafya, tarih, kültürel çalışmalar, edebiyat çalışmaları, siyaset bilimi, sosyoloji, dini çalışmalar ve teolojide de mevcuttur. Postkolonyalist yaklaşımlar, sömürgecilik bağlamlarının şekillendirdiği ulusların veya nüfus gruplarının kültürünü ve kimliğini inceler. Kültürel bilginin yeniden inşası üzerindeki söylemsel etkileri aracılığıyla özgülleştirici bir ilginin peşinde koşar. Homi K. Bhabha veya María do Mar Castro Varela bunu yalnızca bir bilim olarak değil, aynı zamanda bir direniş biçimi olarak anlamaktadır (Young, 2001: 57). Postkolonyalizm *Subaltern Çalışma Grubu* yaklaşımının geliştirilmesinde etkili olmuştur (Jefferess, 2008: 23). Postkolonyalizm ilk başlarda teorik olarak gelişmiştir. Bu alan 1960'larda, daha önce sömürgeleştirilmiş ülkelerden bilim adamlarının sömürgeciliğin kalıcı etkileri hakkında yayınlar yapmaya başlamasıyla ve (genellikle Batı'daki Avrupa merkezci) emperyal gücün tarihi, kültürü, edebiyatı ve söylemine ilişkin eleştirel bir teori analizi geliştirmesiyle ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu teoriye Vivek Chibber *Post-Kolonyal Teori ve Kapitalizmin Hayaleti* ile önemli eleştiriler getirmiştir.

Kültürel kimlikler ve kaynaşmalar üzerine olan odağıyla postkolonyal teori, kapitalist ilişkilerin daha geniş bağlamını reddetti ve kapsamını liberal suçluluk hissini büyütme ve ondan istifade etme

oyununda başarılı olduğu Batı akademisiyle sınırlandırdı. ... kitap yanlış anlamaları ortadan kaldırıyor, postkolonyalizmi kültürel dokulardan aşağıya, ait olduğu kapitalist süreçlerin kalbine yerleştirmektedir (Chibber, 2016: 4-9).

Postkolonyalizme çeşitli eleştiriler de getirilmiştir. Hintli Amerikalı Marksist akademisyen Vivek Chibber, *Postkolonyal Teori ve Sermayenin Hayaleti* adlı kitabında postkolonyal teorinin bazı temel mantıklarını yorumlayarak derin bir şekilde eleştirmiştir. Aijaz Ahmad'ın Said'in oryantalizmine yönelik daha önceki eleştirisinden ve Sumit Sarkar'ın "Madun Çalışmaları" akademisyenlerine yönelik eleştirisinden yararlanan Chibber, "Madun Araştırmaları" akademisyenleri tarafından ileri sürülen temel tarihsel iddialara odaklanıp bunları çürütmeye çalışmıştır. Tüm postkolonyal teoriyi temsil eden iddiaların yanıltıcı olabileceğini ifade etmiştir. Postkolonyal teorinin kültürleri özelleştirdiğini, onları sabit ve statik kategoriler olarak resmettiğini ileri sürmüştür. Üstelik Batı'nın Doğu ile arasındaki farkını ortaya koyup Batı'nın köprü kurulamaz olduğunu, dolayısıyla insanların "evrensel özemlerini" ve "evrensel çıkarlarını" inkâr ettiğini söylemiştir. Ayrıca tüm Aydınlanma değerlerini Avrupa merkezli olarak nitelendiren postkolonyal eğilimi de eleştirmiştir. Ona göre teori, "kültürel özcülüğü yeniden canlandırması ve oryantalizmin panzehiri olmak yerine oryantalizmi desteklemesi nedeniyle" hatırlanacaktır. Postkolonyal çalışmaların ulusal kimlik konusu üzerinde yoğunlaşması, bunun sömürgecilikten kurtulmanın ardından istikrarlı bir ulus ve ülkenin yaratılması ve kurulması için gerekli olduğunu belirlemiştir; ancak belirsiz ya da muğlak bir ulusal kimliğin, sömürgeci arındırılmış bir halkın sosyal, kültürel ve ekonomik ilerlemesini sınırlama eğiliminde olduğunu gösterir. Faslı akademisyen Bin Abd al-Ali, Nazih Ayubi'nin *Arap Devletini Abartmak* (2001) adlı eserinde, "kimliğe dair patolojik bir takıntının" varlığının, çağdaş akademik Orta Doğu çalışmaları alanında ortak olan kültürel bir tema olduğunu öne sürmüştür (Ayubi, 2001: 148). Bununla birlikte Kumaraswamy ve Sadiki, Orta Doğu ülkeleri arasındaki bu kadar yaygın bir sosyolojik sorunun (belirsiz bir ulusal kimlik sorunu) çağdaş Ortadoğu siyasetini anlamak için dikkate alınması gereken önemli bir husus olduğunu söylemektedirler (Kumaraswamy, 2006: 1). Bu olayda Ayubi, Bin Abd al-Ali'nin sosyolojik olarak ulusal kimlik takıntısı olarak tanımladığı şeyin, "savunucu bir sosyal sınıfın yokluğuyla" açıklanıp açıklanamayacağını sorulmaktadır (Ayubi, 2001: 148). Mohamed Salah Eddine Madiou ise "Postkolonyalizmin Ölümü: Kurucunun Önsözü" adlı makalesinde, sömürgeciliğin akademik çalışılması ve eleştirisi olarak postkolonyalizmin "kasvetli bir ba-

şarısızlık” olduğunu savunmaktadır. Madiou, Edward Said’in hiçbir zaman postkolonyal disiplinle bağlantı kurmadığını ve bu nedenle çoğumuzun inandığı gibi bu disiplinin “babası” olmadığını “kral çıplak” dercesine açıklamaktadır. Madiou, Barthes’in ve Spivak’ın ölüm başlıklarından (Yazarın Ölümü) alıntı yapmaktadır. Death of a Disiplin (sırasıyla), postkolonyalizmin bugün sömürgeciliği incelemeye uygun olmadığını ve bu nedenle öldüğünü, ancak kullanılmaya devam edildiğini ileri sürmektedir. Madiou, Filistin gibi ciddi sömürge vakalarından kaçınmak ve postkolonyalizmi ölü bir disiplin olarak görmek için açık bir neden vermektedir (Madiou, 2021: 1-12).

Postkolonyalizmin ilk işaretleri, Hindistan’ın Britanya İmparatorluğu’ndan ayrılıp bağımsız bir devlet olarak Birleşmiş Milletler Topluluğu’na katıldığı 1947 gibi erken bir tarihte ortaya çıkmıştır. 1950’lerden bu yana sol aydınların “Üçüncü Dünya”ya olan ilgisi giderek arttı. 1970’lerin ortalarından itibaren, uzun süredir olumlu olarak değerlendirilen sömürgecilik tarihinin eleştirel sorgulaması, merkezi üniversitelerde disiplinler arası bir akademik çerçevede postkolonyal bir teori olarak yerleşmiş oldu. Edward Said’in güçlü çalışması *Oryantalizm* (1978), bu gelişme için çığır açıcı nitelikteydi. Yayınlanması, tutkulu ve tartışmalı “Oryantalizm tartışmasını” alevlendirdi ve artık birçok temsilci tarafından “kurucu belge” olarak değerlendirilmektedir (Varela, 2005: 29). Said’in kendisi aslında kitabında “postkolonyalizm” terimini kullanmamaktadır. Metninde kamusal söylemi şekillendiren iki temel tezi formüle etmektedir: Birincisi, Batılı bilim adamları, yani “Doğu uzmanları”, araştırmalarının bu nesnesini, yabancı kültürün temsilinde başlangıçta aşağı bir öteki olarak inşa etmişler ve sonunda bu şekilde yaratmışlardır. İkinci olarak, bu şekilde üretilen bilgi, sömürgeleştirilmiş tebaanın eğitim kanonuna alternatifsiz olarak uygulanarak sömürgeci iktidar yapılarını sağlamlaştırmak ve meşrulaştırmak için araçsallaştırılmıştır (Varela, 2005: 31).

Spivak, metin olarak “Üç Kadın ve Emperyalizmin Eleştirisi” adlı makalesinde kadınlar tarafından yazılan üç romanı incelemiştir: Charlotte Brontë’nin *Jane Eyre*’si, Jean Rhys’in *Geniş Sargasso Denizi* ve Mary Shelley’nin *Frankenstein*’i. Emperyalist bir toplumsal bağlamda yaratılan edebiyatın kadınlar tarafından yazılmasıyla emperyalizme zarar vermediğini göstermiştir. Brontë ve Rhys’in romanları, 19. yüzyılda kadınların vahşi, hayvansı erkekleri evcilleştirmek ve uygarlaştırmak olan sosyal misyonunu yansıtmaktadır. *Frankenstein*’da ancak bu ikilikten kaçınılır; bir İngiliz hanımefendi ile isimsiz bir canavarın ikili yapısı burada anlatılıp ortadan kaldırılmıştır. “Üçüncü Dünya” (ya da 19. yüzyılda buna karşılık gelen şey), 19. yüzyıl kadın edebiyatında da bir gösterendir. Bu, emperyalist devletlerin, Üçüncü Dün-

ya'yı yaratan “toplumsal misyonunu” unutturur. O zamandan beri bu misyonun ne olduğuna dair, ürünün yaratımını çalışma sürecinde ortadan kaldıran kapitalist meta fetişine paraleldir (Varela, 2005: 161).

Madun konuşabiliyor mu? Ezici güç sistemi karşısında suskun kalan ve ya duyulmayan ve yanlış anlaşılan “ötekileştirilmiş” (İngiliz madunları, aslında “astlar”) durumuyla ilgilidir. Batılı aydınların bilgi üretimi madunların konuşmasını engelleyecektir. Bu bağlamda Spivak, korudukları küresel güneynin alt sınıflarından uzaklaşan Batı feminizmi ve insan haklarının etkili temsillerini de eleştirmekte ve buna okuma ve konuşmayı güçlendiren bir “yıkıcı dinleme” modeliyle karşılık vermektedir. Onlara göre anlatmak, dünyadaki adaletsizliklerle mücadelede önemli bir stratejidir ancak söylenmeyen ile söylenemeyen aynı şey değildir (Ray, 2009: 61). Jacques Derrida'nın “différance” [farklılaşım] kavramı yaratımına referansla pek çok konuyu ele alan *Postkolonyal Aklın Eleştirisi* kitabı, Kant'ın (*Yargı Eleştirisi*'ndeki “vahşi” üzerine) fikirlerinin eleştirel-ironik bir analiziyle başlamaktadır. Spivak, Hegel (Estetik üzerine derslerinde Hint sanatının “yaratıcı armağanını anlama” üzerine) ve Marx (Asya üretim tarzı üzerine) hakkında da yazılar yazmıştır. Bu kavramları, Avrupalı olmayanları tarih ve ruh alanına ancak Avrupa fetihle giren cahil insanlar olarak gören, kadınları tamamen yok sayan ataerkil-Avrupa merkezli söylemin bir ifadesi olarak görmektedir.

Spivak'a göre bu filozofların düşünce sistemlerinde, kapitalizmin Marx'ın öngördüğü gibi, ortadan kaldırmadığı, aksine sürekli olarak yeniden ürettiği kültürel veya cinsiyet farklılıklarına yer yoktur. Marx'ın Asya üretim tarzı kavramı, kendisinin cevaplayamadığı, neden tüm dünyanın Avrupa modeline göre doğrusal olarak gelişmediği sorusunu temsil etmektedir. Bu sorun, Stalin'in kalkınmanın eş zamanlı olmayışı, milliyet sorunu ve çok kültürlülük konusundaki konuşmalarında da varlığını sürdürmektedir. Mao Zedong, üstyapıda kültürel devrim çağrısı yaparak üst yapının ekonomiden bağımsız hale gelmesi fikrini daha da radikalleştirmiştir (Spivak, 1999: 79-83). Doğu ekonomilerinin haraç artırmayı amaçlayan telosu kapitalizm değil, bu ekonomilerin bugüne kadar kurbanı olduğu sömürgeci sömürüydü. Homi K. Bhabha ve Edward Said gibi Spivak da “post”u sömürgeciliğin “sonu” olarak anlamamakta, ancak bunun günümüzün kimlikleri ve gerçeklikleri üzerindeki devam eden etkisini vurgulamaktadırlar. Her ne kadar kimlikleri inşa edilmiş olarak nitelendiren yapısökümcü yaklaşımın temsilcisi olsa da Spivak “stratejik özcülüğü” bir ihtiyaç olarak görmektedir. Kimliklerin zorunlu olarak sahte olduğunu ortaya çıkarmak için, geçici ve stratejik bir bakış açısıyla da olsa kimlikler üzerinde düşünmenin siyasi açıdan gerekli

olduğunu vurgulamaktadır. Spivak, makale koleksiyonu olan *Küreselleşme Çağında Bir Estetik Eğitimi* (2012) adlı çalışmasında dikkate değer bir dönüşüm gerçekleştirmiştir. Geleneksellik ve modernlik, sömürgecilik ve postkolonyalizm gibi terim çiftlerinin artık mevcut çatışma durumlarını karakterize etmek için yeterli olmadığını varsaymaktadır. Etik, estetikle karşı karşıya getirilmemeli ve dillerin çokluğu, küresel iletişim araçları tarafından silinmemelidir.

Spivak'ın Akademik Çalışmalarına Dair Notlar

Spivak'ın ilk çalışması 1974'te yayımlanan *Myself Must I Remake: The Life and Poetry of W. B. Yeats* [Kendimi Yeniden Gerçekleştirmeli miyim: W. B. Yeats'in Hayatı ve Şiiri] kitabıdır. Spivak bu kısa çalışmasında İrlandalı şair, oyun yazarı ve denemecinin biyografisini yazmıştır. Yeats, genellikle zamanının İngilizcesinin en önemli şairi olarak kabul edilir. Yeats, 1900'den itibaren şiiri daha fiziksel, gerçekçi bir şekilde siyasallaştırmıştır. Gençliğindeki aşkın inançlarından uzaklaşmış ancak döngüsel yaşam teorileri de dâhil olmak üzere bazı unsurlarla meşgul olmaya devam etmiştir. Bu kitap okurları için başkaca uzun, özenli, iyi araştırılmış ve biraz ağır bir eleştirel biyografidir. Türde her zamanki gibi bilgiden daha az iç görü, daha az derinlemesine analiz ve hatta arka plan doldurmadan daha az ortak takdir vardır. (Yeats'in İtalya gezisi şunun ortaya çıkmasına vesile olmuştur: 14-15. ve 16. yüzyıl için "Rönesans, Batı Avrupa'da olağanüstü bir kültürel enerji patlamasıydı.") *Bir Vizyon*'daki sayfalar arasında Spivak, Yeats'in insan kişiliğinin "enkarnasyonları" ile ayın 28 evresi arasındaki yazışmalarına değinir. Ancak bu konuda ipucu vermez. Okuyucuların bu anlaşılması güç ve kuşkusuz "tuhaf" şema ve düz ifadelerle neden ilgilenmeleri gerektiğini açıklar. *Çalınan Çocuk* ve *Salley Gardens'in Düşüşü* gibi ilk şiirler kendi başlarına iyidirler. Başka bir yerde Spivak, "Yeats'in şiirinin sarmal imgelerle dolu olduğuna" işaret etmektedir. Ancak genellikle bunların önemi hakkında asla spekülasyon yapmamaktadır. Elbette Yeats'in çalışmalarındaki değişen temaların ve niteliklerin izini sürmekte ve yinelenen konuları titizlikle incelemektedir. Spivak, Yeats'ı açıkça dikkatle okumuş, ancak özetleri ilgi uyandırdığı kadar yorucu da olabilmektedir. Ve son paragrafta "bazıları onun kibirli, saf ve yüksek gönüllü bir adam olduğunu söylüyor" dediğinde, bize bu konuda veya başka herhangi bir karakter özelliği hakkında veya şairin kişiliğine dair herhangi bir kanıt vermediğini de fark etmekteyiz (Spivak, 1974: 201).

Spivak'ın 2. kitabı 1987'de *In Other Worlds: Essays in Cultural Politics* [Diğer Dünyalarda: Kültür Politikasında Denemeler] adıyla yayımlanmıştır. Günümüzde bilinen önde gelen ve en etkili kültür teorisyenlerinden biri olan

Spivak, bu klasik çalışmasında hem Batı hem de Batı dışı bağlamlarda dil, kadın ve kültür arasındaki ilişkiyi analiz etmiştir. Yapısöküm, Marksizm ve feminizm gibi güçlü çağdaş metodolojilerin özgün bir entegrasyonunu geliştiren Spivak, bu yeni modeli edebiyat ve kültür araştırmalarındaki önemli tartışmalara dönüştürmektedir. Böylece *Diğer Dünyalarda*'nın kendi dünyamızı ve diğer dünyaları incelemek için değerli bir araç haline gelmesini sağlamaktadır. Kitap 14 farklı bölümden oluşmaktadır (Spivak, 2006b: 4-9).

Yazarın 3. kitabı 1988'de *Selected Subaltern Studies* [Seçilmiş Madun Çalışmaları] adıyla yayımlanmıştır. Bu eser, *Subaltern Studies*'in ilk beş cildinden en geniş kapsamlı makaleleri, Derrida'nın *Of Grammatology* kitabını İngilizceye çeviren Spivak'ın giriş makalesi ve Edward W. Said'in önsözünü içermektedir. Beşerî bilimler alanındaki öğrencilere ve akademisyenlere hitap eden bu makaleler, İtalyan Komünist Partisi'nin kurucusu Antonio Gramsci'nin madun sınıfları olarak adlandırdığı durumu ele almaktadır. Gandhi'nin Hindistan'daki rolü gibi iyi bilinen tarihi ve politik olaylar Marksist bir bakış açısıyla yeniden incelemektedir. Makaleler, Hindistan üzerine yapılan pek çok akademik çalışmanın karakteristik özelliği olan elitist önyargıyı düzeltmek amacıyla, emperyalizmin eleştirisine özel bir gönderme yaparak, tahakküm analizinin çeşitli yönlerini araştırmaktadır. Edebiyat, sosyoloji, antropoloji, politika ve tarih alanlarında sömürgecilik ve emperyalizmle ilgili dersler için önemli pedagojik öneme sahip çığır açıcı bir çalışmadır. Kitaba Hint tarihine aşina olmayan okuyucular için kapsamlı bir Hint terimleri sözlüğü de konmuştur. "Madun Konuşabilir mi?" başlıklı makalesi, Spivak'ı kadınları düşünürken tarihi, coğrafyayı ve sınıfı dikkate alan feministler arasında yerleştirmektedir. "Madun Konuşabilir mi?" bölümünde Spivak, satı uygulamasına ilişkin bir açıklamanın eksikliğini tartışmakta ve bu da onu madunların konuşup konuşamadığı konusunda düşünmeye yönlendirmektedir. Spivak, temsil sorununu inkâr ederken Avrupa merkezli özneye odaklanan süreç hakkında yazıyor ve bu aydınlar, Avrupa öznesini öne sürerek, anonim ve dilsiz olarak madun "Avrupa'nın Ötekisini" oluşturuyorlar. Spivak'ın tüm çalışmalarında asıl çabası, araştırılanların öznelliğine erişmenin yollarını bulmaya çalışmak olmuştur. Antonio Gramsci'nin vatandaşlığa erişimi olmayan, toplumun uç gruplarını tanımlamak için kullandığı bir kelime konumunu [madunluk] dikkate alarak yapısöküm felsefesini kadınlaştıran ve küreselleştiren bir eleştirmen olarak kendisini tanımlamaktadır. Bu koleksiyon Ranajit Guha ve Spivak tarafından düzenlenmiştir ve Spivak'ın madunlara dair bir giriş yazısını içermektedir (Spivak, 1988: 1-10). Yapısöküm, metin ve anlam arasındaki ilişkiyi anlamaya yönelik gevşek bir şekilde ta-

nımlanmış yaklaşımlardan biridir. Yapısöküm kavramı, onu Platonculuğun görünüşlerin üzerinde değer verilen “gerçek” formlar ve özler hakkındaki fikirlerinden bir uzaklaşma olarak tanımlayan filozof Jacques Derrida tarafından açıklanmıştır. Spivak, Derrida’nın bu yöntemini feminizm ve edebiyat teorisinde kullanmıştır. Daha sonrasında ise Spivak’ın yapısökümü kadınlştırılması ve küreselleştirmesi sonucu yapısöküm ile postkolonyalizm arasında bir ilişki doğmuştur. Geline nokta itibariyle madunlar artık konuşabilmektedirler.

Filozofun 4. kitabı 1990’da *The Post-Colonial Critic-Interviews, Strategies, Dialogues* [Sömürge Sonrası Eleştirmen-Röportajlar, Stratejiler, Diyaloglar] adını taşımaktadır. Bu röportaj koleksiyonunun editörlüğü Sarah Harasym tarafından yapılmıştır. Spivak, bu kitapta çok çeşitli siyasi soruları hem kalemiyle hem de sesiyle ele almaktadır. Post-sömürge eleştirmeni, son beş yılda katıldığı röportaj ve tartışmalardan oluşan seçkiyi bir araya getirmiştir. Günümüzün en zorlayıcı siyasi-teorik meselelerinden bazılarını dile getirmektedir. Bu metinlerde, Spivak’ın çalışmalarını okuyan öğrenciler, Spivak’ın temsil ve kendini temsil etme, yapısökümün siyasallaşması; sömürgecilik sonrası eleştirmenlerin durumları, pedagojik sorumluluk ve politik stratejileri hakkında fikir sahibi olmaktadır (Spivak, 1990: 2-8).

Spivak’ın 5. akademik çalışması 1993’te yayımlanmış olup *Outside in the Teaching Machine* [Öğretme Makinesinin Dışında] başlığını taşımaktadır. İlk kez 1993’te yayınlanan bu koleksiyon, Spivak’ın Jacques Derrida ve Karl Marx gibi düşünürler üzerine en ilgi çekici makalelerinden bazılarını sunmaktadır. Spivak, faaliyet gösterdikleri her yerde güç yapılarını durmaksızın sorgulayıp yapısöküme uğratmaktadır (Spivak, 1993: 392).

6. kitabı 1995’te çıkmış olup *The Spivak Reader* [Spivak Okumaları] adını taşımaktadır. Spivak, edebiyat ve kültür araştırmalarındaki yerleşik teorik söylemin yüksek zeminine durmaksızın meydan okumuştur. Çeşitli yazarları titizlikle okuması, postyapısalcılığa aşına olmayanlar için çalışmalarını sıklıkla zorlu bir alan haline getirse de bu koleksiyon Spivak’ın karmaşık okuma teorilerini açıklamada önemli ilerlemeler kaydetmektedir. Kitabın içeriği eski makalelerinin tekrar yayımlanmasından oluşmuştur (Spivak, 1995: 2-6).

Yazarın 7. kitabı en tanınmış çalışmalarından biri olan 1999 tarihli *A Critique of Postcolonial Reason: Toward a History of the Vanishing Present* [Sömürge Sonrası Aklın Eleştirisi: Kaybolan Şimdinin Tarihine Doğru] adlı eserdir. Kayıp bir nesneyi farkında olmadan anan postkolonyal çalışmalar, genel bir çerçeveye yerleştirilmediği sürece bir mazeret haline gelebilir.

Sömürge söylemi çalışmaları, yalnızca sömürgeleştirilenlerin temsiline veya sömürgeler meselesine odaklandıklarında, bazen sömürgeciliği/ emperyalizmi güvenli bir şekilde geçmişe yerleştirerek ve/veya bundan sürekli bir çizgi önererek güncel yeni-sömürgeci bilginin üretilmesine hizmet edebilir. Bu durum, postkolonyal/kolonyal söylem çalışmalarının önemli bir alt disiplinler gettosuna dönüştüğü gerçeğini karmaşık hale getirmektedir. Bununla birlikte, üyeliğe/ mensubiyete alınma potansiyeline rağmen, görünüşte kristalize olan disiplin ana akımının değişimi hala sürmektedir. Kitabın birinci bölümünde, edebi temsilde figür olarak yerli bilgi kaynağının değişimlerini ele alınmaktadır. Burada felsefe ve edebiyat arasında oldukça eski moda bir ikili karşıtlıkla çalışılmıştır; birincisi argümanları birleştiriyor, ikincisi ise imkânsız gösteriyor. Disiplinler arası olarak adlandırılan çalışmanın kaygısı, kişinin, ne kadar dönüşmüş olursa olsun, bir disiplinin metodolojik eğitimiyle hesaplama yapmasıdır. Bu bölüm tarihteki muhbirle ilgili iki hikâyeden oluşmaktadır. Son bölümde günümüzün tarihini farklılaştırıcı bir olay olarak postkolonyalizm ele alınmaktadır. Kod adı “kültürümüz” olan konu seksenli yılların önemli tartışmalı metinlerinden biri olan Fredric Jameson’un postmodernizm hakkındaki yazısı üzerinden açıklanmıştır (Spivak, 1999: 1-7).

Yazarın 8. kitabı 2003 tarihli *Death of a Discipline* [Bir Disiplinin Ölümü] başlığını taşımaktadır. Spivak neredeyse otuz yıldır akademinin standartlaştırılmış “kurallarını” göz ardı etmekte ve disiplin sınırlarını aşmaktadır. Kitabında, bildiğimiz haliyle karşılaştırmalı edebiyatın ölümünü ilan etmekte ve disipline yeni bir hayat verildiği -piyasa tarafından benimsenmeyen ve belirlenmeyen- “yeni karşılaştırmalı edebiyat” için acil bir çağrıda bulunmaktadır. Küreselleşme çağında, çeviri alanında dünya edebiyatının devasa projelerinin Amerika Birleşik Devletleri’nde yürütüldüğü bir dönemde, üniversitedeki dil ve edebiyat çokluğunu nasıl korunacağına dair fikirler ileri sürmektedir. Spivak, sosyal adaletle ilgilenen eleştirmenlerin edebi biçime nasıl yakın ilgi göstermesi gerektiğini göstermekte ve Joseph Conrad’ın *Karanlığın Yüreği* ve Virginia Woolf’un *Kendine Ait Bir Oda* gibi klasiklere yeni yorumlar sunmaktadır. Spivak, yalnızca İngilizce, Fransızca ve Almanca değil aynı zamanda Arapça ve Bengalce dillerindeki metinleri de yakından okuyarak neyi nasıl vaaz ettiğini vurgulamaktadır (Spivak, 2003: 25-30).

Hintli filozofun 9. kitabı 2006’da yayımlanan *Conversations with Gayatri Chakravorty Spivak* [Gayatri Chakravorty Spivak ile Konuşmalar] (2006a) adını taşımaktadır. Bu görüşmeler Swapan Chakravorty, Suzana Milevska ve Tani E. Barlow ile gerçekleştirilmiştir. Tartışmalı, meydan okuyan ve açık

sözlü Spivak, en çok yapısökümcü ve sömürgecilik sonrası kuramcı olarak tanınır. Feminizm ve Marksizm'den edebiyat eleştirisine ve postkolonyalizme kadar çeşitli alanlarda hayranlık uyandıran bir performans geçmişiyle, birçok disiplinde aynı anda hem evinde hem de yabancı olmasıyla ün kazanmıştır. Bu eserde toplanan röportajlar, onun dünya çapındaki kriz yolculuklarında Amerika'dan Hindistan'a, Makedonya'ya ve Çin'e kadar farklı kültürel bağlamlarda bulunan aktivistler, akademisyenler ve yazarlarla iletişim kurması nedeniyle entelektüel katılımının uluslararası karakterini yansıtmaktadır (Spivak, 2006a: 2-5).

Spivak'ın 10. çalışması 2007'deki *Who Sings the Nation-State? Language, Politics, Belonging* [Ulus-Devleti Kim Açıklar? Dil, Politika, Aidiyet] adıyla yayınlanmıştır. Eseri, Spivak ve Judith Butler birlikte hazırlamıştır. Son on yılın Amerika'nın önde gelen ve etkili iki kültür eleştirmeni ve uluslararası teorisyonu arasındaki bu canlı ve ilgi çekici sohbet hem Aydınlanmanın hem de çağdaş filozofların, günümüz dünyasında iktidar sahibi olan ulus-devlet fikri hakkında neler söylediklerini araştırmaktadır (Spivak, 2007: 8). Kültürel, ekonomik, askeri ve iklimsel değişikliklerin neden olduğu göç ve bağılıkların değiştiği bir dünyada, Butler ve Spivak'ın iddia ettiği gibi ulus-devlet, daha geçici bir yer ve sakinleri daha vatansız hale gelmişlerdir. Ulus devletler giderek silikleşmeye başlamaktadır. Bu kısa metin devletin durumu hakkında bir konuşma olarak sunulmuştur. Belirsiz bir yerde, belirsiz bir tarihte yürütülen ulus-devlet, en etkili çağdaş edebiyat ve kültür kuramcılarından ikisi tarafından tartışılmıştır. Her ne kadar hissedilmeyen çok az alan olsa da Butler'ın toplumsal cinsiyet üzerindeki etkisi ve Spivak'ın toplumsal cinsiyet üzerindeki çalışması ile madunların sesi sömürgecilik sonrası söylem boyunca yankılanmaktadır (Tierney, 2008: 269).

Spivak'ın 11. eseri 2008'de yayımlanan kısa ama etkili çalışması *Other Asias* [Diğer Asyalar] adlı eseridir. Spivak, "Asya Yüzyılı"na yönelik bu büyük müdahalede okuyucuyu Asya'yı, siyasi ve kültürel karmaşıklığıyla, küresel Güney'de ve metropolde yeniden düşünmeye davet etmektedir. Eser, Asya fikirlerinin yarattığı endişe verici konulara müdahale etmektedir. Eserde öne çıkan makaleler arasında "Foucault ve Necibullah", "Hareketli Devi", "Sorumluluk" ve "Megaşehir" yer almaktadır. Diğer bölümler, başka konuların yanı sıra İnsan Hakları ve Kafkasya'nın çalkantılı bugününe odaklanmaktadır. Eser, coğrafi bölgelerin ve siyasi azınlıkların tekil, dokulu yaşamını, düşüncesini ve çalışmasını göz ardı etmeyen veya aşındırmayan, kıtasal kapsamlı bir pedagoji için etkili bir savunmadır. Bu son derece tutkulu, etik ve politik kitap bize Asya'yı çoğullaştırmamız gerektiğini çünkü ancak çoğulcu

bir dünyada daha adil bir dünya hayal edebileceğimizi söylemektedir. Spivak'ın buradaki postkolonyal perspektifi, çok sayıdaki farklılıklarıyla Asya'ya dair eşsiz bir anlayış sunmaktadır (Spivak, 2008: 384).

Filozofun 12. kitabı 2010'da yayınlanan *Nationalism and the Imagination* (Milliyetçilik ve Hayal Gücü) çalışmasıdır. Spivak, çağdaş edebiyat ve sömürgecilik sonrası teori ile feminist düşüncenin önde gelen bilim kadınılarından biridir. Derrida'nın *Grammatoloji Üzerine* çevirisi ve çığır açan makalesi "Madun Konuşabilir mi?" ile tanınan Spivak, sıklıkla madun, marjinalleştirilmiş kadınlara ve farklı kültürel geçmişlere sahip kadınları birleştirmek için feminist düşüncede özcülüğün rolüne odaklanmaktadır. *Milliyetçilik ve Hayal Gücü*'nde Spivak, ulus-devlet fikrinin retorik temellerini incelemek için kültürel bir mercekle kullanarak önceki sömürgecilik sonrası araştırmasını genişletmektedir. Bu sürükleyici ve entelektüel açıdan titiz çalışmada Spivak, özellikle 1947'de Hint egemenliğinin yaratılışını ve bunun ardından ortaya çıkan sınıf ve dinle bağlantılı Hint milliyetçiliğinin tarzını analiz etmektedir. Bağımsızlık ilan edildiğinde beş yaşında olan Spivak şöyle yazıyor: "Bunlar benim ilk anılarım: Sokaklarda kıtlık ve kan vardı." Ayrıca ana dilin rolünü ve dil ile ulusal kimlik duyguları arasındaki ilişkiyi incelemek için o dönemde yaygın olan şarkıları ve folklor hikâyelerini de hatırlamaktadır. Milliyetçiliğin kamusal alana hükmetmek için hayal gücünün özel alanıyla gizli anlaşma yaptığı sonucuna varmaktadır. Başlangıçta Bulgaristan'daki Sofya Üniversitesi'nde bir konuşma olarak verilen *Milliyetçilik ve Hayal Gücü*, Hindistan'ın tarihi anlatısına dair güçlü bir bakış açısı sağlamanın yanı sıra dünya çapındaki milliyetçi kaygılara hitap eden ilgi çekici fikirler de sunmaktadır. Bu kitapta ayrıca Spivak ile konuşmanın ardından yapılan tartışma da yer almakta ve bu da onu postkolonyalizm araştırmacıları için önemli ve bilgilendirici bir çalışma haline getirmektedir. Bilimlerin, özelleştirmenin ve profesyonelleşmenin bilginin yerini alması karşısında beşerî bilimlerin diz çökmesinin beklendiği bir zamanda, Spivak bizi yalnızca dik durmaya değil, aynı zamanda etik dayanışmaların hayal gücünün sıkı bir şekilde eğitilmesiyle mümkün olabileceği konusunda ısrar etmeye çağırılmaktadır. Spivak, kamusal yaşamı psişik gerçeklik perspektifinden ele alan, bizi özgürlüğün özneleri olarak ortaya çıkmamızı sağlayan dayanışmayı ve acıyı kabul etmeye teşvik eden, cesaretin ve kavramsal hırsın benzersiz bir sesidir (Spivak, 2010: 88).

Entelektüelin 13. yapıtı 2012'de yayımlanan *An Aesthetic Education in the Era of Globalization* [Küreselleşme Çağında Estetik Eğitimi] adlı eserdir. Spivak, gelenek ile modernite, kolonyal ve postkolonyal arasındaki net ku-

tuplaşmaların küreselleşmiş bugünü yorumlamak için artık yeterli olmadığını fark ederek temel argümanını başka bir yere yöneltmiştir. O, estetik eğitimi, küresel adalet ve demokrasinin uygulanması için mevcut son araç olarak görmüştür. Spivak'ın estetik adına etik olanı feda etme ya da politik olanla uğraşırken estetiği feda etme konusundaki isteksizliği, görevini zorlu kılmaktaydı (Spivak, 2012a: 624).

Yazarın 14. çalışması 2012'de yayınlanan *Harlem*'dir. Bu eserde Spivak, fotoğrafçı Alice Attie'nin, hayal gücünün empatik gücü aracılığıyla uzaktaki ötekine ulaşma anlamına gelen telepoeziyi denemektedir. Seçtiği 34 fotoğrafı yorumlayan Spivak'a göre "teleopoesis", kişinin göç veya sürgün sonucu kimliğinin bozulduğu bir tür kimlik politikasıdır. Spivak, son 20 yıldır Harlem'in büyük ekonomik kalkınmanın odak noktası olduğunu belirtmektedir. Eski Harlem, hem kültürel bir özü hem talep eden hem de reddeden bir şimdiki zamanın içinde kaybolurken Spivak, Attie'nin görüntülerinde yaşamakta ve toplumsal tarihin zorlukları ile kusursuz bir kültürün zorlu yeri arasında bir orta yol bulmaya çalışmaktadır (Spivak, 2012b: 1-4). W. E. B. du Bois, 19. yüzyılın sonundaki Afrikalı Amerikalıyı "karanlık bir bedende iki ruh, tek başına inatçı gücü, onu parçalanmaktan alıkoyan iki ruh" olarak tanımlamıştır. Bugün Amerika Birleşik Devletleri'nde bu iki ruh (Afrikalı ve Amerikalı, Afrikalı-Amerikalı) arasındaki çizgi hâlâ müzakere edilmektedir (Spivak, 2012b: 5).

Spivak'ın son eseri 2014'te yayımlanan *Readings* [Okumalar] adlı yapıttır. Spivak seçkin kariyeri boyunca toplumsal ve kültürel baskının değişen biçimlerini tespit etmeye ve bunlarla yüzleşmeye çalışmıştır. Çalışmalarının gösterdiği gibi, bunu yapmanın en iyi yöntemi, okuma etiği konusunda genişletilmiş uygulamalardır. *Okumalar*'da Spivak, gelecek nesillerde barışçıl sosyal adalet iradesini geliştirebilecek derin ve araştırmacı bir okuma için ütopyik bir vizyon geliştirmektedir. Spesifik çalışmalara ilişkin kendi analizi aracılığıyla Spivak, böyle bir vizyonun nasıl elde edilebileceğini anlatmaktadır. Buradaki örneklerde, J. M. Coetzee'nin *Summertime* ve Elizabeth Gaskell'in *North and South* filmlerindeki karakter, aksiyon ve yer işaretlerine çok dikkat etmektedir. Ayrıca kariyeri boyunca kendi düşünme ve uygulamalarındaki değişiklikleri ele alan iki makalesinin yeniden okunmasını da sunmaktadır. Şimdi beşinci on yıllık öğretmenlik döneminde Spivak, derslerini anekdot, yorum, uyarı ve talimat yoluyla öğrencilere ve edebiyat öğretmenlerine aktarmaktadır (Spivak, 2014: 9).

Sonuç

Bilimlerin, özelleştirmenin ve profesyonelleşmenin bilginin yerini alması karşısında beşerî bilimlerin diz çökmesinin beklendiği bir zamanda, Spivak bizi yalnızca dik durmaya değil, aynı zamanda etik dayanışmaların hayal gücünün sıkı eğitimiyle mümkün olabileceği konusunda ısrar etmeye çağırmaktadır. Spivak çok çeşitli konularda “Çevirmenin Önsözü”, “Üç Kadın Metinleri ve Emperyalizmin Eleştirisi”, “Sirmur Rani: Arşivleri Okumaya İlişkin Bir Deneme”, “Post-Yapısalcılık ve Tarih Sorunu’nda Marx’ı Okumak Üzerine Spekülasyonlar: Derrida’yı Okuduktan Sonra”, “Madun Konuşabilir mi?”, “Farklı Kadın: Mahasweta Devi’nin ‘Cömert Douloti’si”, “Milliyetçilikler ve Cinsellik”, “Sorumluluk”, “Hayalet Yazın: Aksan işaretleri”, “Yeni Enternasyonal Üzerine Bir Not”, “Madun ve Popüler Üzerine Dağınık Spekülasyonlar” vb. makaleler de yazmıştır. Spivak’ın 2016 yılında entelektüellerin sorumluluğu ve beşerî bilimlerdeki kriz de dâhil olmak üzere çok çeşitli konulara değindiği röportajı oldukça ilginç bir çalışmadır. Spivak’ın ilgi alanları Batı düşüncesinin yapısökümü, Hegel ve Marx’tan Heidegger ve Derrida’ya kadar felsefi mirasın analizi, edebiyat, eğitim felsefesi ve uygulamalarına kadar uzanmaktadır.

Spivak, “sömürgeciliğin mirasına” meydan okuyan çağdaş kültürel ve eleştirel teorileriyle ünlüdür. Kendisini sık sık “pratik Marksist-feminist-yapısökümcü” olarak tanımlamaktadır. Onun baskın etik-politik kaygısı, hem söylemsel pratiklerde hem de Batı kültürünün kurumlarında madunların, özellikle de madun kadınların işgal ettiği alan olmuştur. Aynı zamanda okuyucuların edebiyat ve kültürle olan etkileşimi üzerine de düşünmektedir. Çoğunlukla egemen Batı kültürü tarafından marjinalleştirilenlerin kültürel metinlerine odaklanır: İşçi sınıfı, kadınlar, yeni göçmen madunlar ve diğer alanlar vs. Batı’nın “öteki” olarak adlandırdığı şeylerle ilgilenen teorik ve eleştirel çalışması, tüm “bütünleştirme” düşüncelerine karşı sistematik bir güvensizlikle karakterize edilmektedir. Entelektüel yolculuğu ve çalışmalarının geri kalanı, Jacques Derrida’nın *Of Grammatology* (1976) kitabının İngilizce çevirisine ve yapısökümcü, Marksist, feminist ve postkolonyal teorilerle karıştırılmış post-yapısalcı çizgide bir edebiyat eleştirmeni olarak kariyerini belirlemiştir. *Grammatoloji*, Fransız filozof Jacques Derrida’nın 1967 tarihli bir kitabıdır. Yapısöküm fikrinin kökenini oluşturan kitap, kıta felsefesi boyunca, özellikle de dilbilimsel ve göstergebilimsel fikirlerle uğraşan filozoflar olarak, yazının hatalı bir şekilde konuşmanın bir türevi olarak değerlendirildiğini, bunun da onu konuşmanın gerçek “tam mevcudiyetinden” bir “düşüş” haline getirdiğini öne sürmektedir (Derrida, 1976: 5). Yazar 1980’lerin

başında Hintli tarihçi Ranajit Guha ve Hint ve Güneydoğu Asya toplumları üzerinde uzmanlaşmış diğer araştırmacılar tarafından kurulan Madun Araştırmaları Grubu'yla iş birliğine başlamıştır.

“Maduncular”, tarihin akademik dünyada uygulandığı şekliyle yazılmasına karşı çıkmaktadırlar. “Madun Konuşabilir mi?” başlıklı makalesi (1988), Spivak'ı kadınları düşünürken tarihi, coğrafyayı ve sınıfı dikkate alan feministler arasına yerleştirmektedir. “Madun Konuşabilir mi?” bölümünde Spivak, uygulamasına ilişkin bir açıklamanın eksikliğini tartışmakta ve bu da onu madunların konuşup konuşamadığı konusunda düşünmeye yönlendirmektedir. Spivak, temsil sorununu inkâr ederken Avrupa merkezli özneye odaklanan süreç hakkında yazmıştır. Madun, Antonio Gramsci'nin vatan-daşlığa erişimi olmayan, toplumun genelleştirilemez uç gruplarını tanımlamak için kullandığı bir kelimedir. Spivak bunu dikkate alarak yapısöküm felsefesini kadınlaştıran ve küreselleştiren bir eleştirmendir. Çünkü ona göre bu tarih anlayışı İngiliz sömürgecilerinin veya Hint elitlerinin bakış açısını benimsetmektedir. Spivak ve çevresi madunların -ezilen grupların- tarihsel süreçteki rolünü vurgulamaktadır. Spivak, 1999'da yayınlanan *Postkolonyal Aklın Eleştirisi*'nde, Batılı akademik kurumların belirli cehalet biçimlerini, özellikle de Üçüncü Dünya'yı, Doğuluları, madunları ilgilendiren konulardaki cehaleti ödüllendirdiği tezini savunmuştur. Kutsanmış cehalet anlamında “onaylanmış cehalet”ten söz etmektedir. 1985 tarihli *Seçilmiş Madun Çalışmaları*'nda şöyle yazıyor: “Çağdaş tarih yazımının çoğu bu bilişsel başarısızlığı başarılı bir şekilde koruyor ve başarısızlıktaki bu başarı, bu onaylanmış cehalet, sömürgeci tahakkümden ayrılamaz.” (URL-1). Ona göre cehaletin kutsanmasına bir örnek, *Des Chinoises*'da dilini bilmediği kadınlardan bahsettiğini iddia eden Julia Kristeva'dan verilebilir. Bir başka örnek ise Birinci Dünya ile Üçüncü Dünya arasındaki eşitsizliğin nedenlerini etkileyen inkârdır. Böylece sömürgecilik bitmiş, Batı'nın üstünlüğü doğalmış gibi sunulmaktadır.

Spivak'ın tasavvur ettiği şekliyle “onaylanmış cehalet”, tesadüfi bir cehalet meselesi değil, “belirli bir bağlamı ilgisiz olarak reddeden kasıtlı bir sessizliktir.” [Ahmet Hamdi Tanpınar'ın “Sükût Suikastı” dediği şeydir.] Bu tür cehalet, diğer insanların bilgilerini kötü niyetle reddeden şu veya bu bireye atfedilemez; belirli analiz türlerinin veya düşüncelerin bütünleştirilmesini engelleyen etkiye sahip olan, dünya hakkında kurumsallaşmış bir düşünme tarzından kaynaklanmaktadır. Postkolonyal teorinin köken dili öncelikle İngilizcedir. Edward Saïd'in *Oryantalizm*'i 1980 gibi erken bir tarihte Fransızcaya çevrildiyse de Homi Bhabha'ninkiler gibi Spivak'ın eserleri de

ancak 2000’li yıllardan itibaren başka dillere tercüme edilmiştir. Spivak, Türkiye’de *Madun Konuşabilir mi?; Gramatoloji’ye Önsöz; Yapısöküm, Post-kolonyalizm, Madunluk; Ulus-Devlet Marşını Kim(ler) Söyler?; Köklerim Havada* eserleriyle tanınmaktadır. Spivak’ın metinleri sömürgecilik sonrası çalışmalar bağlamında en çok alıntı yapılanlar arasındadır. Sık sık Franz Fanon, Edward Said ve Homi Bhabha ile ilişkilendirilmektedir.

Kaynakça

- Ayubi, Nazih (2001). *Overstating the Arab State*. Bodmin: I. B. Tauris.
- Chibber, Vivek (2016). *Post-Kolonyal Teori ve Kapitalizmin Hayaleti*. Çev. Afife Yasemin Yılmaz. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Derrida, Jacques (1976). *Of Grammatology*. Baltimore & London: Johns Hopkins University Press.
- Jefferess, David (2008). *Postcolonial Resistance: Culture, Liberation, and Transformation*. Oxford: Oxford University Press.
- Kumaraswamy, P. R. (2006). “Who Am I? The Identity Crisis in the Middle East”. *The Middle East Review of International Affairs*. 10(1): 63-73.
- Madiou, M. Salah Eddine (2021). “The Death of Postcolonialism: The Founder’s Foreword”. *Janus Unbound: Journal of Critical Studies*, 1(1): 1-12.
- Ray, Sangeeta (2009). *Gayatri Chakravorty Spivak: In Other Words*. New York: Wiley & Sons.
- Spivak, Gayatri Chakravorty (1974). *Myself Must I Remake: The Life and Poetry of W.B. Yeats*. New York: Thomas Y. Crowell and Company.
- Spivak, Gayatri Chakravorty (1988). *Selected Subaltern Studies*. Oxford: Oxford University Press.
- Spivak, Gayatri Chakravorty (1990). *The Post-Colonial Critic: Interviews, Strategies, Dialogues*. London: Routledge.
- Spivak, Gayatri Chakravorty (1993). *Outside in the Teaching Machine*. London: Routledge.
- Spivak, Gayatri Chakravorty (1995). *The Spivak Reader*. London: Routledge.
- Spivak, Gayatri Chakravorty (1999). *A Critique of Postcolonial Reason Toward a History of the Vanishing Present*. Massachusetts: Harvard University Press.
- Spivak, Gayatri Chakravorty (2003). *Death of a Discipline*. New York: Columbia University Press.

- Spivak, Gayatri Chakravorty (2006a). *Conversations with Gayatri Chakravorty Spivak*. Chicago: Seagull Books.
- Spivak, Gayatri Chakravorty (2006b). *In Other Worlds Essays in Cultural Politics*. London: Routledge.
- Spivak, Gayatri Chakravorty (2007). *Who Sings the Nation-State? Language, Politics, Belonging*. Chicago: Seagull Books.
- Spivak, Gayatri Chakravorty (2008). *Other Asias*. New York: Wiley.
- Spivak, Gayatri Chakravorty (2010). *Nationalism and the Imagination*. Chicago: Seagull Books.
- Spivak, Gayatri Chakravorty (2012a). *An Aesthetic Education in the Era of Globalization*. Massachusetts: Harvard University Press.
- Spivak, Gayatri Chakravorty (2012b). *Harlem*. Chicago: Seagull Books.
- Spivak, Gayatri Chakravorty (2014). *Readings*. Chicago: Seagull Books.
- Tierney, Thomas F. (2008). "Review of Who Sings the Nation-State? Language, Politics, Belonging, by J. Butler & G. C. Spivak". *Administrative Theory & Praxis*, 30(2): 269-278.
- URL-1: <https://globalsocialtheory.org/concepts/sanctioned-ignorance/> (Erişim: 02.10.2023).
- Varela, Maria Do Mar Castro (2005). *Nikita Dhawan: Postkoloniale Theorie*. Berlin: Eine Kritische Einführung, Transcript, Bielefeld.
- Young, Robert J. C. (2001). *Postcolonialism. An Historical Introduction*. Oxford, UK: Blackwell Publishing.

"COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri" çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir:

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.

The following statements are made in the framework of "COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors":

Ethics Committee Approval: *Ethics committee approval is not required for this study.*

Declaration of Conflicting Interests: *The author has no potential conflict of interest regarding research, authorship, or publication of this article.*